

सर्वोच्च अदालत, संयुक्त इजलास
माननीय न्यायाधीश श्री विश्वम्भरप्रसाद श्रेष्ठ
माननीय न्यायाधीश डा. श्री आनन्दमोहन भट्टराई
आदेश

०७०-WO-०३५६

मुद्दा : उत्प्रेषण समेत ।

बर्दिया जिल्ला, दौलतपुर गा.वि.स. वडा नं. ५ घर भई हाल कैलाली स्थित
नारायणपुर स्वास्थ्य चौकीमा हे.अ. मा कार्यरत राजेन्द्र शाह -----१

निवेदक

विरुद्ध

स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय, सिंहदरवार काठमाडौं -----१

स्वास्थ्य सेवा विभाग, टेकु काठमाडौं -----१

जिल्ला स्वास्थ्य कार्यालय, कैलाली -----१

विपक्षी

कैलाली जिल्ला, नारायणपुर स्वास्थ्य चौकीमा कार्यरत अ.हे.व. महेशकुमार
श्रीवास्तव -----१

नेपालको अन्तरिम संविधान २०६३ को धारा ३२ र १०७(२) बमोजिम पर्न
आएको प्रस्तुत रिट निवेदनको तथ्य एवं आदेश यस प्रकार रहेको छ:-

म निवेदक लोकसेवा आयोग सुर्खेतको मिति २०५६।६।५ को सिफारिस र
म.प.क्षे. स्वास्थ्य सेवा निर्देशनालयको मिति २०५६।६।३० को निर्णय अनुसार अ.हे.व.
पदमा हेल्थ इन्स्पेक्सन समुह अन्तर्गत सहायक चौथो तहमा स्वास्थ्य सेवा अन्तर्गत स्थायी
नियुक्ति पाई सुरुमा दैलेख स्थित उपस्थास्थ्य चौकीमा पदस्थापना पाई काम गरी आएको

थिएँ। मिति २०६४।११।२२ को मध्य पश्चिम क्षेत्रीय स्वास्थ्य सेवा निर्देशनालयको निर्णय बमोजिम २०६३।१०।२७ देखि लागू हुने गरी मलाई सहायक चौथोबाट सहायक पाँचौ तहमा स्तरवृद्धि गरिएको थियो।

स्वास्थ्य सेवा विभागको मिति २०६५।२।१२ को पत्रानुसार हेल्थ असिष्टेन्ट कोर्स उत्तीर्ण भएका र सहायक पाँचौ तहमा कार्यरत रहेका अ.हे.व.हरूलाई हेल्थ असिष्टेन्ट पदनाम दिने गरी नेपाल सरकारबाट नीतिगत निर्णय भएबमोजिम स्वास्थ्य सेवा विभागको मिति २०६५।२।१२ को निर्णय अनुसार मलाई हेल्थ असिष्टेन्ट पदनाम दिई बैतडीको चौखाम उपस्वास्थ्य चौकीमा कामको लागि खटाइएको थियो। त्यहाँ पदस्थापना सम्बन्धी विवाद उठेकोले सो विवादबारे तत्कालिन जिल्ला स्वास्थ्य कार्यालय बैतडीको मिति २०६८।९।१४ को पत्रानुसार मेरो हे.अ. पदमा सोही समुह तह रहेपनि पदस्थापना गर्ने कार्य भएकोले सोही बमोजिम बैतडीको थलाडाँडा स्वास्थ्य चौकीमा हे.अ. पदमा बहाल रही इन्चार्ज भई कार्य गरी आएको थिएँ। उक्त कुराको जानकारी र म हाजिर भएको जानकारी स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय र स्वास्थ्य सेवा विभाग समक्ष मिति २०६८।९।१८ मा जिल्ला स्वास्थ्य कार्यालय बैतडीले गराएको थियो। फेरी मिति २०६९।३।१४ को पत्रबाट मलाई थलाडाँडा स्वास्थ्य चौकी बैतडीबाट बैतडीस्थित जोशीबुढा स्वास्थ्य चौकीमा सोही बमोजिम इन्चार्ज नै रहने गरी सरुवा गरिएको थियो। यसरी कार्यरत रहदाकै क्रममा मिति २०७०।४।४ मा प्रत्यर्थी नं. २ स्वास्थ्य सेवा विभागले स्वास्थ्य सेवा ऐन, २०५३ तथा स्वास्थ्य सेवा नियमावली, २०५५ को नियम ३१(क) ३ बमोजिम उक्त जोशीबुढा स्वास्थ्य चौकीबाट मलाई कैलाली स्थित नारायणपुर स्वास्थ्य चौकीमा सरुवा गरिएको थियो। सोही बमोजिम म कैलालीमा हे.अ. पदमा मिति २०७०।५।१८ बाट हाजिर भई इन्चार्जको हैसियतले काम गरी आएकोमा स्वास्थ्य सेवा विभागबाट निजामती कितावखानालाई पत्राचार गरी विषय सच्याइएको सम्बन्धमा भन्ने उल्लेख गरी कैलाली सरुवा हुनु भएका हे.अ. (पदनाम) श्री राजेन्द्र साहको सरुवा पत्रमा पद अ.हे.व. (पदनाम) हुनुपर्नेमा अन्यथा हुन गएको सच्याइएको हुँदा तहाँको अभिलेखमा जनाई दिनुहुन अनुरोध छ भनी उल्लेख गरी म निवेदकलाई बोधार्थ दिने गरी मिति २०७०।४।२८ को पत्रबाट मेरो हे.अ. पदमा रही स्वास्थ्य चौकीको इन्चार्ज भई कार्य गरी आएको कुरामा हस्तक्षेप गरी मलाई हे.अ. पदनाम दिइएकोबाट मैले मिति

२०७०।५।१८ बाट हाजिर भई इन्चार्जको हैसियतले काम गरी आएकोमा म भन्दा तल्लो पदमा कार्यरत अ.हे.व. विपक्षी नं. ४ का महेश कुमार श्रीवास्तवले मलाई पदस्थापना लिएर आउनु अन्यथा म नै चौकी इन्चार्ज हुँ भनी काम गर्न नदिएकोले सोबारे जिल्ला स्वास्थ्य कार्यालय कैलाली, मन्त्रालय र बिभागलाई पटक-पटक जानकारी गराउदा मेरो कुरा सुनुवाई हुन सकेन। विपक्षीहरूको उक्त क्रियाकलापले नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ को धारा १२(१), ३(च) धारा १३, १८ र १९ ले प्रत्याभूत गरेको मौलिक हक तथा स्वास्थ्य सेवा ऐन, २०५३ को दफा ९(७घ), १७(१) तथा ऐ. स्वास्थ्य सेवा नियमावली, २०५५ को नियम २९(ख)(२) ले स्थापित गरेको मेरो संवैधानिक तथा कानूनी हकाधिकारमा आघात पुगेकोले ऐ. संविधानको धारा ३२ र १०७(२) बमोजिम निवेदन गर्न आएको छु। अतः म निवेदकलाई मिति २०७०।४।४ को सरुवा बमोजिम कामकाज गर्न दिनु भनी परमादेश लगायत जो चाहिने आज्ञा आदेश वा पुर्जी जारी गरिपाउँ। साथै सर्वोच्च अदालत नियमावली, २०४९ को नियम ४१(१) बमोजिम अन्तरिम आदेश समेत जारी गरी मुद्दालाई अग्राधिकार दिलाई पाउँ भन्ने समेत व्यहोराको रिट निवेदन।

यसमा के कसो भएको हो ? निवेदकको मागबमोजिमको आदेश किन जारी हुन नपर्ने हो ? आदेश जारी हुन नपर्ने कुनै आधार र कारण भए यो आदेश प्राप्त भएका मितिले बाटाका म्यादबाहेक १५ दिनभित्र महान्यायाधिवक्ताको कार्यालय मार्फत लिखित जवाफ पेश गर्नु भनी रिट निवेदनको एक प्रति नक्कल साथै राखी विपक्षीहरूका नाममा सूचना म्याद जारी गर्नु। साथै निवेदकले अन्तरिम आदेशको माग गरेकोले सो सम्बन्धमा विचार गर्दा दुवै पक्ष राखी छलफल गरी निर्णय दिन उपयुक्त हुने हुँदा निवेदकलाई छलफलका लागि उपस्थित हुनु भनी मिति २०७०।८।१९ को तारखे तोकी सोको सूचना विपक्षीहरूलाई दिई नियम बमोजिम पेश गर्नु भन्ने यस अदालतको मिति २०७०।७।२९ को आदेश।

निवेदकले माग गरेको अन्तरिम आदेश सम्बन्धमा विचार गर्दा यसमा मागबमोजिम अन्तरिम आदेश जारी नभएमा निवेदकलाई अपूरणीय क्षति हुने कुनै स्थिति नदेखिएकोले माग बमोजिम अन्तरिम आदेश जारी गर्नु परेन भन्ने यस अदालतको मिति २०७०।१०।१४ को आदेश।

नेपाल सरकार, सचिवस्तरको मिति २०७०।८।१२ को निर्णयानुसार नेपाल स्वास्थ्य सेवा ऐन, २०५३ को दफा ९(४) बमोजिम साविक पदकै काम गर्ने गरी स्तरवृद्धि भएका कर्मचारीहरूलाई जिम्मेवारी नदिई पदस्थापित कर्मचारी नै स्वास्थ्य संस्था प्रमुख हुने भनी नीतिगत निर्णय भएको हुँदा सोही निर्णयानुसार स्वास्थ्य संस्थामा प्रमुखको जिम्मेवारी दिने कार्य भइरहेको हुँदा निवेदकको हकमा समेत उक्त व्यवस्था अनुसार नै जिम्मेवारी पाउने नै हुँदा सो सम्बन्धमा सर्वोच्च अदालतमा निवेदन गरिरहनु पर्ने नहुँदा प्रस्तुत मागदावी खारेजभागी छ, खारेज गरिपाउँ भन्ने स्वास्थ्य सेवा विभाग, टेकुको लिखित जवाफ।

रिट निवेदकले स्वास्थ्य सेवा विभागबाट आफूलाई जोशीबुढा स्वास्थ्य चौकीबाट कैलाली स्थिति नारायणपुर स्वास्थ्य चौकीमा सरुवा गरिएको पत्रको व्यहोरामा अन्यथा हुन गएकोले सच्याइएको भनी निजामती कितावखानामा पठाइएको पत्रमा कायम हुनुपर्ने पद हे.अ. (पदनाम) भनी उल्लेख गरी आफूलाई स्वास्थ्य चौकीको इन्चार्ज भई कामकाज गर्नबाट हस्तक्षेप गरिएको भनी मुख्य दाबी लिनु भएको देखिन्छ। निजको सरुवा पत्रमा गरिएको भनिएको उल्लिखित संशोधनबाट हे.अ. (पदनाम) कायम गरी कार्यरत स्वास्थ्य चौकीको इन्चार्जबाट हटाउने उद्देश्य राखिएको भन्ने विषय संगतिपूर्ण देखिंदैन। सरुवा गर्ने अख्तियार प्राप्त निकायले सरुवा पत्रमा भएको त्रुटिलाई सच्चाउन नपाउने भनी अर्थ लगाउन मिल्ने होइन। जहाँसम्म कुनै निकायको इन्चार्जको जिम्मेवारी दिने विषय हो सो विषय अख्तियार प्राप्त अधिकारीले कार्यरत कर्मचारी, संस्थाको पद सोपान, जिम्मेवारी दिइने कर्मचारीको जेष्ठता र योग्यता आदि समेतको आधारमा तय गरिने हुँदा हाल स्वास्थ्य सेवा विभागबाट गरिएको संशोधनले निज कार्यरत स्वास्थ्य चौकीको इन्चार्ज कसलाई बनाउने भन्ने कुराको निर्धारण नहुने भएकोले माग बमोजिमको आदेश जारी हुनुपर्ने होइन, रिट निवेदन खारेज गरिपाउँ भन्ने स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालयको लिखित जवाफ।

"जब मेरा कागजातबाट म पाँचौ तहमा पदनाम भएको र सोही पदनामबाट पदस्थापना भइसकेपछि सोही बमोजिम हे.अ. पदमा पदस्थापना भएको मानिने कानूनी अनुमान हो" भनी उल्लेख गरेबाट विपक्षीको कानूनी हकाधिकार उल्लंघन भएर अदालत प्रवेश गरेको नभई कानूनी व्यवस्था नभएको कुरालाई लिएर अनुमानको आधारमा

अदालतमा प्रवेश गरेको पुष्टि भएको छ। विपक्षीलाई कुनै व्यहोराले आघात पुगेको भए को कसले कुन व्यहोराले निजको मौलिक हक अधिकारमा बाधा अड्चन पुग्न गएको हो। विश्वासिलो र पत्यारलायक आधार प्रमाणहरू पेश गर्नुपर्ने हो सो नगरी विपक्षीको काल्पनिक तर्कको आधारमा विपक्षीको हकअधिकारमा आघात पुग्न जाने भन्ने कुराको महसुस गर्न सकिदैन। यसर्थ विपक्षीले केवल दुःख दिने हैरान पार्ने नियतले मात्र दायर गरेको प्रस्तुत रिट निवेदन कानून एवं तर्कसंगत छैन। विपक्षीले रिट असाधारण अधिकार क्षेत्र प्रयोग गरी रिट निवेदनमा दाबी गर्ने हक विपक्षीलाई नभएको र विपक्षीको रिटको कुनै औचित्य नभएकोले रिट निवेदन खारेज गरी विपक्षीबाट फुर्सद दिलाई पाउँ भन्ने महेशकुमार श्रीवास्तवको लिखित जवाफ।

विपक्षी रिट निवेदक राजेन्द्र शाह मिति २०५६।७।१२ मा अ.हे.व. सहायक चौथोमा स्थायी नियुक्त भई हे.अ. कोर्श उत्तिर्ण गरी स्वास्थ्य सेवा विभागबाट हे.अ. पदनाम मात्र पाएको देखिन्छ। रिट निवेदनमा विपक्षी बनाइएका महेशकुमार श्रीवास्तव मिति २०५३।४।१३ मा नै अ.हे.व. पदमा स्थायी नियुक्ति भई मिति २०५९।२।१४ देखि लागू हुने गरी पाँचौ तहमा स्तरवृद्धि भई ६ महिने सि.अ.हे.व. तालिम समेत लिई सि.अ.हे.व. पदनाम पाई मिति २०६९।१०।१ देखि अधिकृत छैठौं तहमा कार्यरत रही कामकाज गर्दै आउनुभएको छ। आ.व. ०६९।७० मा नारायणपुर उपस्वास्थ्य चौकी स्वास्थ्य चौकीमा स्तरोन्नति भएबाट स्वास्थ्य चौकीको इन्चार्जमा हे.अ. वा सि.अ.हे.व. पदस्थापन भएको व्यक्ति मात्र स्वास्थ्य चौकी प्रमुख (इन्चार्ज) हुने हुँदा राजेन्द्र शाह पदनाम प्राप्त हे.अ.पाचौम तह र महेशकुमार श्रीवास्तव सि.अ.हे.व.अधिकृत छैठौं तहमा भएको कारणले पनि विपक्षी राजेन्द्र शाहको हक अधिकारमा कुनै आघात पर्ने काम गरे गराएको होइन स्वास्थ्य सेवा ऐन, नियम संगत नै रहेको हुँदा रिट निवेदकको माग बमोजिमको आदेश जारी हुनुपर्ने होइन। अतः रिट निवेदन खारेज गरिपाउँ भन्ने जिल्ला स्वास्थ्य कार्यालय कैलालीको लिखित जवाफ।

नियम बमोजिम पेशी सुचिमा चढी इजलास समक्ष पेश हुन आएको प्रस्तुत रिट निवेदनमा प्रत्यर्थी स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय समेतका तर्फबाट उपस्थित बिद्वान उप-न्यायाधिबक्ता श्री राम घिमीरेले नेपाल सरकारको सचिवस्तरको मिति

२०७०।८।१२ को निर्णयानुसार नेपाल स्वास्थ्य सेवा ऐन, २०५३को दफा ९(४) बमोजिम साविक पदकै काम गर्ने गरी स्तरवृद्धि भएका कर्मचारीहरूलाई जिम्मेवारी नदिई पदस्थापित कर्मचारी नै स्वास्थ्य संस्था प्रमुख हुने भनी नीतिगत निर्णय भएको हुँदा सोही निर्णयानुसार स्वास्थ्य संस्थामा प्रमुखको जिम्मेवारी दिने कार्य भईरहेको हुँदा निवेदकको हकमा समेत उक्त व्यवस्था अनुसार नै जिम्मेवारी तोकिने नै हुँदा र निवेदक उक्त कार्यालयमा जेष्ठ कर्मचारी भएमा निजले नै जिम्मेवारी पाउने नै हुँदा विपक्षीको प्रस्तुत निवेदन संगतीपूर्ण देखिंदैन, खारेज गरिनुपर्छ भनी गर्नु भएको बहस समेत सुनियो।

उपस्थित विद्वान कानून व्यवसायीले गर्नुभएको बहस समेत सुनी प्रस्तुत निवेदन सहितको मिसिल संलग्न सम्पूर्ण कागजातहरूको अध्ययन गरी हेर्दा निवेदन माग बमोजिमको आदेश जारी गर्नुपर्ने हो वा होइन भन्ने सम्बन्धमा निर्णय गर्नुपर्ने देखिन आयो।

सो सन्दर्भमा हेर्दा स्वास्थ्य सेवा विभागको मिति २०७०।४।४ को निर्णयानुसार मेरो सरुवा जोगबुढा स्वास्थ्य चौकीबाट कैलाली स्थित नारायणपुर स्वास्थ्य चौकीमा गरिएकोमा सोही अनुसार उक्त कार्यालयमा हाजिर भई कामकाज गरिरहेकोमा स्वास्थ्य सेवा विभागले पुनः मेरो सरुवा सच्याई हे.अ. (पदनाम) बनाई कार्यालयको ईन्चार्ज हुनबाट रोक्न खोजेको हुँदा मेरो संविधान प्रदत्त हक अधिकारमा आघात पुगेकोले उक्त त्रुटीपूर्ण कार्य उत्प्रेषण मार्फत बदर गरी मलाई मिति २०७०।४।४ को सरुवा बमोजिम काम काज गर्न दिनु भनी परमादेश जारी गरी पाउँ भन्ने समेत व्यहोराको मुख्य निवेदन जिकिर रहेको देखिन्छ।

आ.व. ०६९।०७० मा नारायणपुर उपस्वास्थ्य चौकी स्वास्थ्य चौकीमा स्तरोन्नति भएको र सो संस्थाको ईन्चार्जमा हे.अ. वा सि.अ.हे.व. पदस्थापन भएको व्यक्ति मात्र स्वास्थ्य चौकी प्रमुख (ईन्चार्ज) हुने हुँदा राजेन्द्र शाह पदनाम प्राप्त हे.अ. पाचौं तह र महेशकुमार श्रीवास्तव सि.अ.हे.व. पदनाम प्राप्त अधिकृत छैठौं तहमा भएको कारणले पनि विपक्षी निवेदक राजेन्द्र शाहको हक अधिकारमा आघात पर्ने काम नभई स्वास्थ्य सेवा ऐन तथा नियम संगत कार्य भएको छ। सरुवा गर्ने अधिकार प्राप्त निकायले सरुवा पत्रमा भएको त्रुटीलाई सच्चाउन नपाउने भन्ने कुरा हुदैन। जहाँसम्म कुनै निकायको ईन्चार्जको

जिम्मेवारी दिने बिषय अखितयार प्राप्त अधिकारीले कार्यरत कर्मचारी, सस्थांको पदसोपान, जेष्ठता र योग्यता आदी समेतका आधारमा तय गरिने कुरा भएकाले माग बमोजिम आदेश जारी हुनुपर्दैन भन्ने समेत व्यहोराको स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय समेतको लिखित जवाफ व्यहोरा रहेको देखिन्छ।

निवेदक राजेन्द्र शाह मिति २०६४।११।२२ को निर्णयले मिति २०६३।१०।२७ देखि पाचौं तहमा स्तरबृद्धि भई मिति २०६५।२।१२ को निर्णय अनुसार हेल्थ असिस्टेन्ट पदनाम पाई स्वास्थ्य चौकी ईन्चार्ज समेत भई कार्यरत रहेको देखिन्छ। साथै मिति २०७०।४।४ मा कैलालीस्थित नारायणपुर स्वास्थ्य चौकीमा हाजिर भई ईन्चार्ज भई कार्य गरीआएको समेत देखिन्छ। आ.व. ०६९।०७० मा निज निवेदक कार्यरत रहेको उपस्वास्थ्य चौकीको स्तरोन्नती भई स्वास्थ्य चौकी भएको र सो संस्थाको ईन्चार्जमा हे.अ. वा सि.अ.हे.व. पदस्थापन भएको व्यक्तिमात्र हुने भन्ने भएबाट निवेदक पाचौं तहको हे.अ. पदनाम प्राप्त ब्यक्ति र प्रत्यर्थी महेशकुमार श्रीवास्तव सि.अ.हे.व. अधिकृत छैठौं तहमा कार्यरत भएको कारणले निवेदकले चौकी ईन्चार्जको जिम्मेवारी पाउन नसकेको देखिन्छ।

नेपाल स्वास्थ्य सेवा ऐन, २०५३ मा निश्चित सेवा अवधि पुरा गरेका कर्मचारीहरुलाई मनोवल उच्च राखी सेवामा कटिबद्ध रहन उत्प्रेरणा दिने उद्देश्यले पदको स्तर बृद्धि सम्बन्धि कानुनी व्यवस्था ऐ. ऐनको दफा ९(१) ले गरेको पाईन्छ। स्तरबृद्धि सम्बन्धि सो दफा ९(१) मा निम्न बमोजिम रहेको पाईन्छ: (क)"शुरु नियुक्ति भएका वा पाँचौं तहमा स्तरबृद्धि भई सो तहको लागि न्यूनतम शैक्षिक योग्यता पुरा भएका (ख) पाँचौं तहमा आन्तरिक प्रतियोगितात्मक परिक्षाद्वारा बढुवा भएका मध्ये सो तहको लागि न्यूनतम शैक्षिक योग्यता नभएका कर्मचारीहरु छैठौं तहमा" स्तरबृद्धि गरिने व्यवस्था रहेको देखिन्छ। साथै सो छैठौं तहमा स्तरबृद्धि हुन सम्बन्धित तहमा ५ वर्ष सेवा अवधि पुगेको हुनुपर्ने उल्लेख छ।

सो कानुनी व्यवस्थाले एक तहमा काम गरेको स्थान र अबधिको आधारमा

स्तरबृद्धि गरी माथिल्लो तहमा कर्मचारीको स्तरबृद्धि गर्दै निश्चित तहसम्म स्तरबृद्धि गर्ने भन्ने देखिन्छ। यस प्रकार सेवा गरेको अवधिलाई मूलरूपमा स्तरबृद्धिको मापन गर्ने सो ऐनको व्यवस्था रहेको छ। बस्तुतः कर्मचारीहरूको सेवा गरेको अवधिको आधारमा निरन्तर रूपमा स्तरबृद्धि भईरहने तर स्तरबृद्धि भएको पदहरू तत्काल उपलब्ध हुन सक्ने स्थिति रहने देखिन आउदैन। साथै स्तरबृद्धि भएको पदमा पदस्थापना नभएसम्म "माथिल्लो तहमा स्तरबृद्धि भएको कर्मचारीले ऐनको दफा १७ को उपदफा (३) वा दफा ९(ख) बमोजिम पदस्थापना नभएसम्म निज जुन तहबाट स्तरबृद्धि भएको हो सोही तहको काम गर्नुपर्ने छ" भन्ने स्पष्ट कानुनी व्यवस्था नेपाल स्वास्थ्य सेवा ऐन, २०५३ को दफा ९(४) मा रहेको छ।

यसै सन्दर्भमा स्तरबृद्धि सम्बन्धमा ने.का.प. २०६९, निर्णय न. ८८१५ पृ. ६१३ मा निवेदक रामशरण जयसवाल विरुद्ध नेपाल सरकार, स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय भएको परमादेश मुद्दामा यसै सम्मानित सर्वोच्च अदालत, संयुक्त ईजलासबाट "बढुवा भनेको माथिल्लो पदले प्राप्त गर्ने तलब लगायतका सुविधा प्राप्त गर्ने विषय मात्र नभई बढुवा भएको कर्मचारीको जिम्मेवारीमा समेत फरक पर्ने हुन्छ भन्ने कुरालाई सार्वजनिक प्रशासनको एउटा कडिको रूपमा लिईन्छ। स्तरबृद्धिको व्यवस्था बस्तुतः धेरै दिन सम्म काम गरिरहेको कर्मचारीको पदमा बृद्धि नभई एउटै पदमा वर्षौंदेखि सीमित रही काम गर्दा कर्मचारीको मनोभावनामा निरासा नआओस भन्ने दृष्टिकोणबाट समय सिमाको आधारमा गरिएको पदोन्नती हो, जसले पदोन्नति भएपछी पनि साविकको पदले गर्नुपर्ने सेवा गर्नुपर्ने" भन्ने र "स्तरबृद्धिबाट निजले गर्नुपर्ने साविकको कामको प्रकृति बमोजिम नै हाल स्तरबृद्धि भएको पदअनुसार नै कार्य गर्नुपर्ने बाध्यात्मक कानूनी व्यवस्था रहेको सन्दर्भमा माथिल्लो तहको पदनाम नदिएको कार्यले कुनै कानुनी हक हनन् भएको भन्न नमिल्ने" भन्ने सिद्धान्त समेत प्रतिपादन भएको देखिन्छ।

निवेदकको सरुवा पत्रमा उल्लेखित पदनाम सच्याईएको भन्ने जिकिर सम्बन्धमा हेर्दा निवेदकको सरुवा संशोधन भएको होईन, अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगको

मिति २०६९।२।३१ को पत्रबाट लेखिआए बमोजिम स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय नेपाल सरकार (सचिवस्तर) को मिति २०६९।४।३ को निर्णयानुसार हे.अ. पदमा पदस्थापना गरिएकोमा सो पदस्थापना बदर गरिएको र हे.अ. पदनाम कायम भएकोमा यस विभागबाट मिति २०७०।४।४ मा भएको सरुवामा निवेदकको पदनाम अन्यथा हुन गएकोले सो पदनामलाई अभिलेख अनुसार सच्याईएको मात्र हो। उल्लेखित संशोधन निवेदकलाई निज कार्यरत स्वास्थ्य चौकीको ईन्चार्जबाट हटाउने भन्ने अभिप्रायले गरिएको होईन् भनी स्वास्थ्य सेवा विभागबाट लेखी आएको समेत देखिन्छ।

संस्थामा को प्रमुख बन्ने भन्ने सम्बन्धमा नेपाल सरकार सचिवस्तरको मिति २०७०।८।१२ को निर्णयानुसार नेपाल स्वास्थ्य सेवा ऐन, २०५३ को दफा ९(४) बमोजिम साविक पदकै काम गर्ने गरी स्तरबृद्धि भएका कर्मचारीहरूलाई जिम्मेवारी नदिई पदस्थापित कर्मचारी नै संस्था प्रमुख हुने भनी नीतिगत निर्णय भएको समेत देखिन्छ। संस्थामा कार्यरत कर्मचारीहरूमध्ये कसलाई के कस्तो जिम्मेवारी दिने भन्ने कुरा कार्यालय प्रमुख वा विभागिय प्रमुखले निर्णय गर्ने कुरा हो। प्रस्तुत निवेदन तह, स्तर, तलब, सुविधामा तल पारियो भन्ने बिवाद होईन। तसर्थ यस्तो विभागिय प्रमुखको स्वविवेकिय अधिकारमा प्रवेश गरी हस्तक्षेप गर्नु उचित र आवश्यक देखिएन।

निवेदक माथिल्लो पदमा स्तरबृद्धि भएका कर्मचारी हुन भन्ने देखिएको छ। माथिल्लो पदमा स्तरबृद्धि भएपनि ऐनको दफा १७(४) अनुसार पदस्थापना हुन नपाउँदै सो पदस्थापना स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय नेपाल सरकारको मिति २०६९।४।३ को निर्णयबाट बदर गरिएको देखिन्छ। माथिल्लो पदमा पदस्थापना नभएसम्म निवेदकले साविककै पदको काम गर्नुपर्ने हुन्छ। निवेदकको स्वास्थ्य सेवामा प्रवेश अ.हे.व.पदमा सहायक चौथो तहमा भएको देखिन्छ। पुनः मिति २०६४।२।१२ को निर्णय अनुसार मिति २०६३।१०।२७ बाट लागु हुने गरी चौथो तहबाट पाँचौ तहमा स्तरबृद्धि भएको देखिन्छ। निवेदकको सेवा प्रवेशको समयदेखि सेवा अवधिको आधारमा स्तरबृद्धि भएको देखिन्छ।

प्रत्यर्थी महेशकुमार श्रीवास्तव सि.अ.हे.व. पदनाम प्राप्त अधिकृत छैठौ तहमा कार्यरत भएको र निवेदक राजेन्द्र शाह हे.अ. पाचौ तहमा कार्यरत रहेको देखिन्छ। गुणस्तरिय स्वास्थ्य सेवामा सबैको सहज, सुलभ र समान पहुच सुनिश्चित गर्ने

भन्ने राज्यको स्वास्थ्य सम्बन्धि नीति अनुसार प्रत्येक नागरिकको सर्वसुलभ र गुणस्तरिय स्वास्थ्य सेवा योग्य र अनुभवी स्वास्थ्यकर्मीबाट पाउने अपेक्षा रहन्छ। सोही अनुसार स्वास्थ्य सेवामा कार्यरत कर्मचारीहरु योग्य र प्रतिस्पर्धि हुनु अनिवार्य छ। सेवालाई आवश्यक पर्ने शिक्षा र अनुभव प्राप्त साथै माथिल्लो तहको कर्मचारीलाई नेपाल सरकारको नीतिगत निर्णय अनुसार सेवाको विशिष्टिकरण र संवेदनशिलतालाई समेत विचार गरी चौकी ईन्चार्ज दिने गरी गरेको निर्णय व्यवहारतः, सिद्धान्ततः एवं कानुनी आधारबाट औचित्यपूर्ण रहेको देखिन्छ।

तसर्थ, माथि विवेचित तथ्य कारण तथा प्रतिपादित सिद्धान्त साथै नेपाल सरकारको मिति २०७०।८।१२ को स्तरबृद्धि भएका कर्मचारीहरुलाई ईन्चार्जको जिम्मेवारी नदिने गरी भएको नीतिगत निर्णय, निवेदकलाई भविष्यमा उचित व्यवस्था हुने नै छ भन्ने समेत व्यहोराको प्रत्यर्थीको लिखित जवाफ र निवेदकको पदनाम नेपाल सरकारको निर्णय बमोजिम कार्यलयको अभिलेख अनुसार सच्याईएको मात्र हो भन्ने समेतका आधारमा निवेदन जिकिर बमोजिम निवेदकको हक अधिकारमा आघात पुगेको भन्न मिलेन । अतः प्रस्तुत निवेदन खारेज हुने ठहर्छ। प्रस्तुत रिट निवेदनको दायरीको लगत कट्टा मिसिल नियमानुसार गरी बुझाईदिनु।

न्यायाधीश

उक्त रायमा सहमत छु ।

न्यायाधीश

इजलास अधिकृत:- सुमन पाण्डे

कम्प्युटर अपरेटर:- उत्तरमान राई

ईति सम्बत् २०७३ साल फागुन महिना २२ गते रोज १ शुभम् .....